دەسپێك لە چیرۆكی (دوایین شەوی مینا)ی تێكۆشەر خالید_دا … سەدیق سەعید ڕواندزی

بێگومان دەسپێك لە هەموو دەقێكدا، یەكەم ئەڵقەی گرێدانی دەقە بە خوێنەر و یەكەم دەروازەی چوونە نێو دەقیشە لە دوای ناونیشان وەك ئاماژەیەكی گشتی دەق. زۆرجار سیحری گێڕانەوەی ڕووداوێك لە سەرەتاوە، ئەو هەستە لای خوێنەر دروست دەكات كە بە دوای ڕووداوەكان دابچێت وكەمەندكێشی بكات.واتە لە سەرەتای دەقەوە، هەرتەنها گێڕانەوە یاخود سەرەتای باسەكان گرنگ نییە، لەوە گرنگتر ئەوەیە چیرۆكنووس یاخود ڕۆماننووس، چەند دەتوانێت لە ڕێگەی ئەو دەسپێكەوە، خوێنەر بباتە نێوڕووداوەكانی دەقەكە.گەلێك جار دەسپێكی دەقێك هەر لە سەرەتاوە ئەو تێڕوانینەمان بۆ دروست دەكات كە بەدوای ڕووداوەكانەوە بچین.

لە هەندێ دەقی چیرۆك و ڕۆماندا،دەسپێكی دەقەكە لە ڕووی سیحری گێڕانەوە و تەكنیكی داڕشتنەوە هێندە لاوازو ناهونەرییە، كە هەر لە سەرەتاوە خوێنەر درك بەوە دەكات كە ئەوەی دەیخوێنێتەوە چیرۆك و ڕۆمان نییە، بەڵكو گێڕانەوەیەكی میللییانەی حیكایەت ئامێزە و هیچ بنەمایەكی هونەری گێڕانەوەی چیرۆكی تێدا نییە. ئەگەرچی گێڕانەوە ڕەگەزێكی هاوبەشە لە چیرۆك و حیكایەتدا، بەڵام دواجار گێڕانەوە لەم دووژانرە لە ڕووی بونیادی هونەرییەوە تەواو جیاوازن لە یەكتری.چونكە چیرۆك ژانرێكی ئەدەبی هاوچەرخە بە بەراورد لە گەڵ حیكایەت و ئەفسانەكان. كە ڕەنگە مێژووەكەیان بۆ هەزاران ساڵ لە مەوبەر بگەڕێتەوە.ئەگەر چیرۆك بۆ هەموو ئستاتیكایەكی زمان و دەربڕین، تەنها لە گێڕانەوەدا كورتبكەینەوە، ئەوا جیاوازییەكی ئەوتۆ لە نێوان چیرۆك و حیكایەتدا نامێنێتەوە.
ئەوە ئستاتیكای زمان و بینای هونەری چیرۆكە، چێژی خوێنەوە بە خوێنەردەدات نەك گێڕانەوە بە تەنها. چونكە ئێمە لە حیكایەت و ئەفسانەكانیشدا بەر گێڕانەوە دەكەوین، كەواتە بۆچی هەمان ئەو چێژەی چیرۆك و ڕۆمانێكمان لادروست ناكەن؟.بێگومان ئەمە پەیوەستە بە هونەری چیرۆك و تەكنیكی گێڕانەوە كە دەبێ چیرۆكنووس زۆر وردبینانە دركی پێ بكات.

چیرۆكی(دوایین شەوی مینا) یەكێكە لەو چیرۆكانەی، دەسپێكی سەرنج

ڕاکێشی هەیە. خوێنەر کاتێ ناونیشانی ئەو چیرۆکە دەبینێت، بەر دەلالەتێکی پرسیار ئامێز دەکەوێت، کە دوا شەوی مینا دەبێ چۆن بێت؟ چی ڕوویدابێت؟ ئەم دەسپێکە پرسیار ئامێزە،، خاڵێکە کەلێیەوە خوێنەر دەچێتە نێو ڕووداو و گێڕانەوەکان.لەو چیرۆکەشدا، خوێنەر لە دەسپێکی دەقەکە، ئەو پرسیارەی لادروست دەبێت، کە مینا کێیە؟ دوایین شەو لە ژیانی ئەودا چی ڕوویداوە؟ئیدی لێرەوە دەچینە نێو ڕووداوەکانی چیرۆکەکە. مینا کە کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکەیە، کەسێکی جووت ڕەگەزە(نێرەمووك).

ئەم دۆخە بایۆلۆژییە، وایلێکردووە لە ئاستی دەروونی، ڕوحی و خێزانی هەست بە تێکشکاندنێکی گەورە بکات. ئەمەش، دۆخی ڕوحی و سایکۆلۆژی هەموو ئەوانەیە کەلەو جۆرە ڕەگەزە تێکەڵەن، بەتایبەتیش لە کۆمەلگە ڕۆژهەڵاتیەکاندا، پێچەوانەی کۆمەڵگەی خۆرئاوایی، کە ئەمە بەشتێکی ئاسایی دەبینن. ژیانی مینا، لە چوار دیواری ژوورێکدایە هاوشێوەی زیندانییەك. لە ماڵەوە ڕێگەی نادەن بچێتە دەرەوە، تەنها دەتوانێت جارجارە لە پەنجەرەی ژوورەکەوە سەیری دەرەوە بکات.

ئەو باجی هاتنە بوونێك دەدات، کە دوور لە خواستی خۆیەتی.(مینا تا ڕۆژێك بەرلە مردنی ئاسمانی نەبینی،هەروای دەزانی دنیا تەنها ئەو چەند ماڵەیە کە کەوتوونەتە قەد پاڵی ئەو شاخەوە). تاکە کەسێك دڵنەوایی بکات،کاکیەتی کە فێری خوێندنەوە ونووسینی دەکات. وەلێ مانەوەی مینا بەو دۆخە بایۆلۆژییە، هەمیشە بۆ ڕۆحانەی دایکی مایەی شەرمەزاریی و نەنگییە. بۆیە ڕۆژێك مەلاجەمیلی مەلای مزگەوتی گەورە، لە گەڵ ئاپۆڕایەك لە خەڵك هەڵدەکوتنە سەر ماڵی میناو داوا لەکەس و کاری دەکەن بیکوژن. چونکە مانەوەی ئەو بوونەوەرە نامۆیە، مایەی نەهامەتی وئاشووبە.ئەگینا بەرنەفرەتی خوا دەکەون، دڵۆپێك باران بەهۆی ئەوەوە نەباریوە. کاکی گەرچی ئەویش هاوشێوەی مینایە، وەلێ دیوە پیاوەکەی زیاترە بە پێچەوانەی مینا، کە دیوە ژنانەکەی زاڵترە، دژی مەلا جەمیل دەوەستێتەوە بەرگری لە مینا دەکات، کە هیچ تاوانێکی نییە و خوا وەهای دروستکردووە.

وەلێ ئەوان هەرسووردەبن کە نابێ نێرەمووکێك لە گوندەکەیان بێت، چونکە بەرنەفرەتی خوا دەکەون. تا دواجار ڕۆحانەی دایکی، دەکەوێتە ژێر کاریگەریەتی مەلا جەمیل و داوا لەکاکی دەکات کە دەبێ(هەر ئەمشەو ئەو کارە تەواو بکات). واتا مینا بکوژێت. ئەمیش دواجار مینا لە ماڵ دەباتە دەرەوە لە چۆڵەوانییەکدا تفەنگێك دەنێت بەميناوە و دەیکوژێت.

عومەر، گەرچی پەشیمانە لەو کارەو هەرگیزا و هەرگیز باوەڕی بەوە نییە مینا بکوژێت، وەلێ لە ژێر فشاری کۆمەڵگە، ڕێحانە، مەلا جەمیل، ئەو کارە دەکات. (مینا بەپێی خۆی بەرە و مەرگ دەکەوێتە ڕێ،بەرلەوەی فیشەکەکە بتەقێنم پەشیمان بووم،بەڵام تەقاندم و نام بە میناوە،تەنیا وشەیەك لە ژێر لێوەکانییەوە بە ئاستەم بیستم گوتی:عومەر). بەم جۆرە ژیانی مینا لە شەوێکدا کۆتایی دێت و خوێنی دەڕژێت. مینایيەك کە تا مرد دەرەوەی نەبینی، کەسێکی ئاسایی نەبوو.لەو چیرۆکەدا،مینا نموونەیەکە بۆ هەموو ئەوانەی لە ڕووی بایۆلۆژی و جەستەییەوە هاوشێوەی ئەون.بە تایبەتیش لە کۆمەڵگە ئایینی و سوننەتی و دواکەوتووەکاندا.

کە پیاوبوون بە هێمای ئازایەتی و گەورەیی و شکۆمەندی دەزانن. بیرمان نەچێت ئەم جۆرە مرۆڤانە، کە دوور لە ویست و خواستی خۆیان دروستکراون و هاتوونەتە بوون،هەمیشە لە ترسی کۆمەڵگە، ناتوانن ناسنامەی خۆیان ئاشکرا بکەن. هەمیشە بە مرۆڤێکی کەمتر لە مرۆڤی ئاسایی تەماشا دەکرێن. دەکەونە بەر شکانەوە، توانج، ئەتککردنی کەسی و کۆمەڵایەتی، تەنانەت خێزانەکانیشیان بە شەرمەوە دەیانگرنە خۆ و تا بتوانن هەوڵدەدەن ڕەگەزەکەیان بۆ ئەوانیتر ئاشکرا نەبێت.لە کاتێکدا، ئەوانیش هاوشێوەی هەر مرۆڤێکی دیکە، ئارەزوی ژیان دەکەن و دەیانەوێت بژین. تیمەی ئەو چیرۆکە، یەکێکە لەجوانترین ئەو تیمانەی کە کراوەتە بابەتی چیرۆکەکە. چیرۆکنووس، کەسیەتییەکی پەراوێزخراو، شەرمندە، تێکشکاو و نامۆی کردۆتە پاڵەوانی چیرۆکەکەی.
هەر ئەمەشە خەسڵەتی چیرۆکی جوان وسەرکەوتوو.

چونکە یەکێك لە سیماکانی چیرۆك و ڕۆمانی سەرکەوتوو ئەوەیە، چەند شتە پەراوێزخراوەکان دەکاتە تیمەی نووسین. ئەو شتانەی کە ڕەنگە بەلای زۆربەمانەوە بوون و نەبوونییان هیچ لە مەسەلەکان نەگۆڕێت وبە خەیاڵیشمان دانایەن. ئەمە لەلایەك، لەلایەکی دیکەوە، خەسڵەتێکی هونەری دیکەی ئەم چیرۆکە ئەوەیە، کە کۆتاییەکی کراوەی هەیە. واتە چیرۆکنووس لە گێڕانەوەی ڕووداوەکاندا، خاڵێکی بۆ کۆتایی هێنانی گێڕانەوەکە دیار نەکردووە. چونکە کاتێ مینا دەکوژرێت، بکوژی مینا دەڵێت:(گوێم لە دەنگێك بوو،کە لە دوورەوە بەرەبەرە نزیك دەبووەوە، وەرن دڵنیابن لەم ڕێگەیەوە ڕێیشتوون و بەم نزیکانە دەیاندۆزینەوە). لێرەوەش ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، کە دەشێ ڕووداوەکان لەدوای کوژرانی میناشەوە بەردەوامیان هەبێت. چونکە کەسانێك بە دوای ئەوان دادەچن و دەگەڕێن.

بەمەش خوێنەر لە بەردەم بەردەوامی گێڕانەوەی ڕووداوەکان دایە. دواجار دەڵێم، دوایین شەوی مینا، یەکێك بوو لە جوانترین ئەو چیڕۆکانەی لە کۆی دەیان چیڕۆك لەو ماوانەی ڕابردوودا،وەکو خوێنەرێك خوێندومەتەوە. ئەمە دەڵێم، بەبێ ئەوەی چیڕۆکنووسەکە بناسم و بینیبێتم…

*دوایین شەوی مینا، چیڕۆك،نووسینی:_تێکۆشەر خالید.ماڵپەری چیڕۆك..